

**Kind
van
Nergens**

Riadh
Bahri

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Kind
van
Nergens

Gent, België
info@borgerhoff-lamberigts.be
www.borgerhoff-lamberigts.be

ISBN: 9789493547629
NUR: 402
Thema: DNBA
Depotnummer: D2026/11.089/282
© 2026, Borgerhoff & Lamberigts nv

Auteur: Riadh Bahri
Coverbeeld: Thomas Sweertvaegher (switnphoto.com)
Coördinatie: Sarah Auman, Nina Waegemans, Joni Verhulst
Eindredactie: Selma Franssen
Corrector: Wannes Swings
Cover en binnenwerk: Ellen Duchi
Gedrukt in Europa
Eerste druk: oktober 2026

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, elektronische drager of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. De uitgever heeft geprobeerd bij de samenstelling van deze uitgave alle rechthebbenden op copyright te contacteren. Mocht er een opname zonder voorkennis van rechthebbenden zijn gebeurd, dan verzoeken wij dezen alsnog contact op te nemen. Gebruik van deze uitgave voor AI-training, tekst- en datamining of vergelijkbare geautomatiseerde analyse is uitdrukkelijk verboden zonder toestemming van de auteur(srechthebbende).

Inhoud

	Voorwoord	7
مقدمة	Proloog	10
دم	BLOED	15
أرض	GROND	47
لغة	TAAL	83
جلد	HUID	117
فقدان	VERLIES	153
وطن	THUIS	185
خاتمة	Epiloog	218

Voorwoord

De mensheid heeft sinds haar prille begin de neiging zichzelf op te delen in groepen, vaak op basis van zichtbare en hoorbare kenmerken. Het is een erfenis van onze evolutie. Wie goed aardde binnen een hechte en samenwerkende groep, had meer kans om te overleven en zich voort te planten. De behoefte om ergens bij te horen zit daardoor diep in ieder van ons verankerd.

Zoals wel vaker met evolutionaire erfenissen heeft die groepsdrang vandaag een lichte en een donkere kant. Weinig doet een mens zoveel deugd als het gevoel volledig aanvaard te worden. Ergens thuis te zijn. In een familie, een vriendenkring, een gemeenschap of een natie. Maar dezelfde menselijke neiging kan ook bijzonder destructief worden wanneer groepen zich tegen elkaar keren, of wanneer iemand te horen krijgt dat hij er niet bij hoort.

In *Kind van Nergens* beschrijft Riadh Bahri op bijzonder openhartige, soms rauwe wijze hoe hij worstelt met de hokjes waarin anderen hem onderbrengen, maar ook met de hokjes waarin hij zelf een plaats probeert te vinden. Hoe zijn afkomst en huidskleur in Vlaanderen soms aanleiding geven tot vooroordelen. Hoe zijn seksuele geaardheid botst op onbegrip in de gemeenschap waaruit zijn vader afkomstig was. En hoe hij zich daardoor soms gedwongen voelt te kiezen tussen verschillende delen van zijn identiteit.

Tegelijk is dit ook een verhaal over de kracht van taal. Over een vader die begreep dat beheersing van het Nederlands voor zijn kinderen de sleutel zou zijn tot emancipatie, en over een zoon die zich die taal zo eigen maakte dat hij er uiteindelijk zijn beroep

8 van kon maken. Vandaag leest Riadh Bahri het nieuws voor bij de VRT, een instituut dat al generaties lang mee vorm geeft aan hoe wij als Vlamingen naar onszelf en naar de wereld kijken. Het meesterschap over het Nederlands dat hem daar bracht, spreidt hij ook tentoon in dit hoogst persoonlijke werk.

In een van de meest treffende passages van het boek stelt Riadh vast dat de werkelijkheid vaak een stuk banaler en tegelijk hoopgevender is dan de virtuele wereld doet vermoeden. Op het scherm krijgt hij de grofste bagger over zich heen: racistische haatboodschappen, maar ook het verwijt dat hij een “bounty” zou zijn - bruin vanbuiten maar wit vanbinnen. Het staat in schril contrast met “de straat”, waar hij vooral mensen ontmoet die hem vriendelijk groeten, hem bedanken voor zijn journalistieke werk of verlegen een foto vragen. Daar is hij gewoon Riadh van het journaal. “Gewoon normaal”, schrijft hij, is misschien wel het grootste compliment dat er bestaat.

Ik herken veel in die vaststelling. Niet alleen omdat de virtuele wereld ook in de politiek soms een verworpen beeld geeft van wat er werkelijk onder mensen leeft. Maar vooral omdat echte inclusie zich volgens mij precies in die alledaagse vanzelfsprekendheid openbaart.

Ik moest bij het lezen terugdenken aan een discussie op een partijraad van enkele jaren geleden. Een van onze leden vroeg zich af of het inclusief nationalisme van de N-VA niet sterker zichtbaar moest worden in onze kandidatenlijsten, bijvoorbeeld door iemand met een migratieachtergrond een lijst te laten trekken. Daar werd enkele minuten ernstig over gediscussieerd, tot iemand plots opmerkte dat we blijkbaar allemaal Zuhail Demir vergeten waren, die in Limburg uiteraard onze lijst zou trekken.

Die opmerking zei onbedoeld meer dan de hele discussie die eraan voorafging. Niemand had Zuhail over het hoofd gezien. Integendeel. We waren zo gewend haar als een van ons te beschouwen dat niemand nog de reflex had haar afkomst als een relevant kenmerk te zien. Ze was gewoon Zuhail.

Misschien is dat uiteindelijk waar echte inclusie naartoe moet leiden. Niet naar een samenleving waarin we steeds meer hokjes maken en vervolgens angstvallig controleren of ze allemaal netjes vertegenwoordigd worden. Wel naar een samenleving waarin die hokjes steeds minder relevant worden. Waarin afkomst of huidskleur niet bepalend zijn voor iemands plaats in de gemeenschap. Waarin ieder die deel uitmaakt van onze gemeenschap ook vanzelfsprekend als een van ons moet kunnen worden beschouwd.

Het verhaal van Riadh Bahri toont dat die alledaagse vanzelfsprekendheid nog geen verworpenheid is. Maar ook dat ze veel vaker bestaat dan het lawaai van de uitersten ons soms doet vermoeden. *Kind van Nergens* is bovenal een bijzonder persoonlijk verhaal dat uitnodigt tot reflectie en begrip. Ik wens u een boeiende lezing.

Bart De Wever

مقدمة

PROLOOG

De dood stond er al vóór ik binnenkwam.
Niet luid. Niet dramatisch.
Ze was aangekondigd, de avond ervoor.
Via sms.
Onverwacht verwacht.

Het was zo'n typische decemberdag. Koud. Grijs. Alsof deze dag zelf niet zoveel zin had om er te zijn, net zomin als ik zin had om hier te zijn. Op deze plek waar ik al te vaak gestaan had.

In de vitrine stonden ze uitgestald. Kisten. Urnen. Het soort dingen waaraan je liever niet denkt als je er voorbijloopt. Ik had hier al te vaak gestaan. Mijn grootouders. Mijn jongste zus. En nu hij. Elke keer opnieuw dezelfde vitrine, elke keer opnieuw die stomp in mijn maag.

Ik was bang. Bang voor hoe hij er zou uitzien. Of hij nog mijn vader zou zijn. Want een dood lichaam liegt niet. Het confronteert je met de realiteit op een manier waaraan je niet meer kunt ontsnappen. Op dat moment wordt alles 'was'. Geen 'is' meer. Geen 'zal'. Alleen nog 'was'.

Toch opende ik de deur.
'Hallo, goeiemiddag mijnheer Bahri.'

Het was een beetje een onhandige begroeting. Maar er bestaat geen regel of handboek voor dit soort ontmoetingen. 'Het is de tweede deur aan je rechterkant. Neem maar al je tijd,' zei ze, voor ik mijn hand op de klink legde.

Mijn vader lag daar recht voor me, opgebaard. Languit. Onbeweeglijk.

12 De kamer deed zijn best. Dat zag je. Twee lampen aan de muur, wat bloemen naast het bed. Maar de ruimte was even dood als de dood zelf. Koud. Afstandelijk. Alles wat je op zo'n moment niet wilt.

Hij droeg een donker pak met een witte krijtstreep.

En toen wist ik het. Plots was die gedachte er. Hij lag daar niet als moslim. Niet als Arabier. Hij lag daar als Belg.

Het deed pijn, meer pijn dan ik ooit had verwacht. Want een deel van wie ik was, lag daar dood voor me. Ik was opeens een kind zonder vader.

Maar tegelijk was er iets ontroerends aan dat pak. Aan die krijtstreep. Hij was hier aangekomen op zijn zestiende, een vreemde in een vreemd land. En dit was zijn laatste schreeuw: ik ben één van jullie.

Mijn vader had zich tot op zijn sterfbed geïntegreerd.

De herinneringen kwamen allemaal tegelijk. De autoritten door Tunesië, de ramen open, de muziek te luid. Mijn haar dat wapperde. De zon op ons gezicht. En die stilte tussen ons – oorverdovend stil, zo stil dat het soms pijn deed. Geen van ons beiden leek in staat om die te doorbreken.

De trouwfeesten op zwoele zomeravonden. Armen in de lucht, iedereen zweette lichtjes, maar niemand die het kon schelen. Het geluid van het orkest. De theedrinkende tantes en nonkels. Die geur. Dat beeld.

De couscous. Altijd te veel. Altijd gedeeld. Grote schalen, handen die reikten, stemmen door elkaar. Mijn vader die aandrong, die

opschepte. Eten was nooit alleen maar eten voor hem. Het was zeggen: je hoort hier.

En de zee. De Middellandse Zee. Hoe hij verder zwom dan ik durfde, zich omdraaide en me riep. Ik bleef waar ik was – half in het water, half op het land. Hij lachte. Het was geen uitlachen. Hij begreep gewoon dat ik nog niet zover was.

Ik legde mijn hand op de zijne.

Koud.

‘Papa,’ zei ik. ‘Ik zie je graag.’

Ik probeerde zijn hand warm te krijgen. Dat lukte niet. Nogal naïef, achteraf bekeken.

Ik was ook bang. Want met hem stierf iets van mij mee. Ik was nooit echt een Vlaming geweest, maar ook nooit echt een Tunesiër. Hij was mijn directe link, mijn bloedband met mijn vaderland. En nu die levenslijn was doorgeknipt, voelde ik hoe mijn wereld kleiner werd.

Zijn dood was een afscheid.

Het was ook een begin. Van een vraag die ik al mijn hele leven voor me uit had geschoven.

Wie ben ik nu hij er niet meer is?

Deel 1

دم

BLOED

Na de dood van mijn vader gaf mijn moeder mij een boekje. Ze deed dat zonder al te veel uitleg, zonder er veel poespas rond te hangen. Mijn moeder is niet de vrouw van de grote woorden. Van de emotionele ontboezemingen. Ze spreekt eigenlijk een eigen taal. Eén die ik niet altijd kan begrijpen. Waar ik het woordenboek niet van heb. Ook al zijn de klanken, de letters, de grammatica, de woordenschat dezelfde als de mijne... We spreken immers beiden Nederlands. Toch... Toch begrijpen we elkaar vaak niet.

Ze gaf mij dus een boekje.

Zomaar.

Ik wist meteen wat ik vasthad.

Harde zwarte kaft.

Dun.

Arabische en Franse inscriptie.

Het was het trouwboekje van mijn ouders.

Hun Tunesische exemplaar.

Half versleten en vergeeld, dun en broos papier, stempels van de administratie en Arabische letters die ik niet begrijp, naast een hoop Franse woorden die ik gelukkig wel kan lezen.

Het boekje is een mooi overzicht van ons leven.

Ontdaan van alles.

Gewoon een reeks namen.

En het tijdstip en de plaats van geboorte. Van mijn ouders en van mijn drie zussen. En ook, helaas, wanneer het ene kind gestorven is.

Het is het enige document waar we allemaal samen op staan. Mijn ouders, mijn zussen, ik. In hetzelfde boekje, op dezelfde bladzijden, in dezelfde inkt.

18 Het bewijs dat we van hetzelfde bloed zijn.

Ik heb het vaak vastgehouden sinds ze het me gaf. Het weegt niets en het weegt alles. Want dit boekje is zowat het enige tastbare dat overblijft van het verhaal dat aan mij voorafgaat, het verhaal van hoe een jongen uit Ksar Hellal en een kleuterjuf uit Wetteren elkaar vonden, en verloren, en onderweg een gezin maakten.

Het verhaal van mijn ouders is voor mij een verhaal met gaten. Grote gaten.

Mijn vader was zijn leven lang een gesloten boek, mijn moeder is dat nog altijd. Wat ik weet, weet ik uit flarden, uit één foto, uit verhalen die nooit helemaal verteld zijn.

De gaten kan ik niet vullen. Ik kan ze alleen tonen. Want misschien zijn de gaten zelf wel het eerlijkste deel van hun verhaal. Een familie leer je immers niet alleen kennen door wat ze vertelt, maar vooral door wat ze niet vertelt. Door wat ze verzwijgt, vergeet, wegborstelt, weggomt, onderdompelt.

Mijn vader is geboren op 1 juni 1952.
Volgens sommige bronnen: 1955.

Zijn hele leven is er verwarring geweest over zijn geboortejaar. De administratieve verplichtingen in het Tunesië van de jaren vijftig waren niet zo strikt als bij ons. Een kind werd geboren wanneer het geboren werd, en ergens in de weken of maanden daarna schreef iemand iets op, of niet, of verkeerd. Drie jaar verschil. Voor een ambtenaar een slordigheid. Voor een zoon die zijn vader probeert te reconstrueren: een eerste gat, nog voor het verhaal goed en wel begonnen is.

Zelfs zijn begin is een schatting.

Hij werd geboren in Ksar Hellal, een stadje in de Tunesische Sahel, niet ver van de kust. Een stadje van olijfbomen en smalle straatjes, van stof en zon. Ik ben er zo vaak geweest, als kind, tijdens de zomers die ik spendeerde in mijn vaderland.

Maar ik heb er nooit rondgelopen met de blik waarmee ik er nu zou vertoeven: dit zijn de straten waar mijn vader kind was. Hier heeft hij leren lopen, leren praten, leren dromen. Als hij al durfde te dromen.

Hij was de zoon van Salah Bahri en Hlima Bouzouita, mijn grootouders, twee mensen die ik amper heb gekend en van wie ik de gezichten moet samenstellen uit een handvol vervaagde beelden. Mijn grootvader Salah: een naam, een silhouet. Hij was al dood lang voordat ik ter wereld kwam. Ik heb één foto van hem. Daar kijkt hij recht de camera in, met een grote glimlach. Hij heeft een versleten, grijze stoffen jas aan, daaronder een wit hemd dat half is dichtgeknoopt. Zijn gezicht is smal, oud en tegelijk guitig, met een grijze stoppelbaard en een donkerbruine huid. Zijn lach doet me altijd denken aan mijn vader. Ze hebben dezelfde blik in hun ogen, de blik die ik ook heb. Hij draagt een rode fez, zoals ik er later ook veel zou hebben. De foto moet genomen zijn bij hem thuis, in Ksar Hellal. Het huis waar ik na zijn dood dagen zou slijten, slapend op de vloer, op zoek naar verkoeling tegen de hitte. Mijn grootvader deed iets op de markt? Of was hij een visser?

Alweer een gat.

*

Mijn grootmoeder Hlima. Zij was er wel toen ik opgroeide. Ze sprak geen woord Frans; communiceren met elkaar lukte dus niet. Of toch? Ze sprak gewoon Arabisch tegen mij. Ik moest het maar ontcijferen aan de hand van haar gebaren. Want oh, wat kon ze

20 dat goed: gesticuleren. Met de nodige dramatiek. Juist, wie er nog aan twijfelt, dit is inderdaad mijn familie. Hetzelfde gevoel voor dramatiek is van de ene generatie op de andere doorgegeven. Mijn grootmoeder rook anders dan mijn Belgische grootmoeder. Zij rook kruidig, zweterig, stoffig. Al die lagen stof die ze droeg. Ze zat steeds op de grond, in een hoekje van de patio. Met haar handen altijd in een of andere pot, werkend aan de volgende maaltijd.

Het enige wat ze zei dat ik verstond, was een aaneenschakeling van geboden: doe dit, doe dat.

Sakker el-beb: doe de deur dicht.

Sakker edh-dhou: doe het licht uit.

Sakker el-ma: doe de kraan dicht.

Altijd *sakker* hier en *sakker* daar.

Na een halve dag eindigde dat er meestal mee dat ik *Sakker fom-mek* riep, hou je mond, met een glimlach. Subtiel was ik nooit. Toen niet en vandaag nog steeds niet.

Ik weet niet meer wanneer mijn grootmoeder overleden is. Het is tekenend dat ik zelfs niet kan zeggen waaraan ze overleden is, waar of wanneer.

Alweer een gat.

*

Mijn vader was de broer van Lotfi, Hadj, Mohammed, Fawzi, Soath, Halouma, Najed, Zohra en het lijstje is waarschijnlijk nog niet af. Ik schrijf die namen hier bewust op, allemaal, ook al kan ik bij sommige geen gezicht meer bedenken. Het zijn mijn ooms en tantes. Het is mijn bloed. En ik weet niet eens zeker of ik ze allemaal ken. Er bestaan mogelijk mensen op deze wereld die

dezelfde grootouders hebben als ik, en ik zou ze op straat voorbijlopen zonder het te weten. Vroeger losten we dat thuis op met een kwinkslag: ‘Als je in Tunesië rondloopt, kan je op elke hoek van de straat wel iemand tegenkomen die tegen je zou zeggen “*bonjour, cousin*”...’

Rond zijn zestiende – of zeventiende? – kwam hij aan in België.

Dat is toch het verhaal dat ik altijd heb gehoord en altijd heb doorverteld. Maar of het klopt? Ik weet het niet. Zestien, zeventien, net zoals bij zijn geboortekaartje zit er speling op de cijfers van mijn vaders leven. Alsof zijn hele bestaan met potlood is geschreven en niemand ooit de moeite heeft genomen om er met pen over te gaan om de details in te vullen en aan te vullen.

Waarom vertrok hij? Ik weet het niet.

Wat zocht hij? Ik weet het niet.

Waarom België? Ik weet het niet.

Kwam hij alleen? Ik weet het niet.

Ik schrijf die vier zinnen onder elkaar omdat ze samen het grootste gat in mijn bestaan vormen. De reis die alles in gang heeft gezet: mijn ouders, mijn zussen, mij, dit boek, en ik weet er niets over. Mijn vader sprak niet over vroeger. Hij sprak niet over zijn reis, zijn tocht naar hier. Over het aankomen op een continent en in een land waarvan hij de taal niet sprak, de cultuur niet kende, de normen en waarden niet begreep. Zonder geld. Zonder diploma. Met lege zakken een leven moeten opbouwen, niet vanaf nul, maar vanaf onder nul.

**Als iets niet besproken wordt in een familie,
is dat meestal omdat de herinnering te pijnlijk is.**

22 Zijn dromen zijn nooit gedeeld. Zijn dromen zijn nooit verteld. Misschien heeft hij zijn dromen nooit geleefd, toch niet voor zichzelf. Maar wel via ons. Zijn kinderen.

Het zou veel verklaren. Zijn strengheid tijdens het opvoeden. Zijn streven naar betere punten, naar excelleren in alles wat we deden. Die acht die geen acht mocht zijn omdat iemand anders een negen had. Misschien moesten wij zijn dromen waarmaken. Misschien was zijn vertrek, zijn migratie, één grote weddenschap op de toekomst: als ik alles achterlaat, dan zullen mijn kinderen het ooit zoveel beter hebben dan ik het ooit heb gehad.

Ik zit hier nu, verwend en gezegend, aan een schrijftafel in de zon te tikken. In een tiny house in de provincie Namen. En ik kan me niet inbeelden, echt niet, wat hij moet hebben gedacht en gevoeld in die eerste dagen, weken, maanden na aankomst. Een jongen van zestien. Of zeventien. In de kou, tussen de klei, in een taal van niets.

Ik probeer het me soms voor te stellen. Wat neem je mee als je zestien bent en vertrekt? Wat stopte hij in die koffer, die ochtend in Ksar Hellal? Kleren, uiteraard. Een adres misschien, van iemand die iemand kende. Foto's? Had hij foto's? En wat zei Hlima tegen haar zoon toen hij de deur uitging?

Wat zegt een moeder tegen een kind van zestien dat naar de andere kant van de wereld vertrekt, in een tijd zonder telefoon in de zak, zonder videogesprekken, zonder te weten wanneer je elkaar terugziet?

Ik weet het niet. Ik weet het allemaal niet.

Ik kan het alleen maar proberen te schrijven. En eerlijk zeggen dat het verbeelding is. Proberen te reconstrueren op basis van flarden, van vage herinneringen en voetnoten.

Maar dit weet ik wel, omdat de geschiedenis het me heeft geleerd: hij was niet alleen. Hij was er een van duizenden. Een hele generatie jonge mannen uit de Maghreb die in die jaren noordwaarts trok, geronseld voor de mijnen en de fabrieken, gelokt door verhalen over werk en loon, geduwd door armoede en getrokken door hoop. Gastarbeiders, noemden wij ze. Gasten. Alsof ze ooit terug naar huis zouden gaan na het feest. De meesten zijn gebleven. Ze hebben dit land mee opgebouwd met hun handen, en soms, wanneer ik om me heen kijk, zie ik dat sommigen hen daarvoor zijn vergeten te bedanken.

Mijn vader was een van die jongens.

Wat hij die eerste jaren precies deed, waar hij werkte, waar hij sliep: weer een gat. Was het een vlucht? Was het een reis? Was België de bestemming? Was het per ongeluk of uitgekiend? Geen idee. Ik ben intussen 37 jaar oud en ik weet niets. En ik kan het ook niet meer vragen. Een klotevaststelling, ja, ik heb zin om het woord klote nu al te gebruiken. Op zo'n moment kan ik wel vloeken op mezelf, voel je het ook? Hoe hard kun je je eigen vlees en bloed niet gekend hebben? Allemaal één groot zwart gat.

Was het een fabriek? Was het een veld? Was het een café? Zou allemaal kunnen. Of was het gewoon niets? Hing hij hier maar wat rond op goed geluk? Wie weet, al strookt dat niet met het beeld van Kamel Bahri zoals ik me hem herinner. Mijn vader was niet de persoon om te wachten, om te zien wat het leven zou brengen. Hij heeft altijd de overtuiging gehad dat je geluk moet afdwingen, dat álles mogelijk is, als je maar lang genoeg op

24 dezelfde nagel blijft kloppen. Als je maar blijft proberen. Geen genoeg neemt met de status quo.

Wat ik weet, is waar hij uiteindelijk belandde, in Gent. In een taverne. RaKa, in de Vlaanderenstraat. De naam stond blijkbaar voor Ramazan en Kamel. De twee uitbaters. Al heb ik die Ramazan nooit gekend of gezien, of toch niet dat ik weet. Maar daar stond hij, in zijn eigen zaak. Achter de toog en vooral achter het fornuis. En uit die keuken kwamen ze, de Arabische schotels. Want Kamel Bahri had het talent van de keuken. Mijn vader toverde eten op de plank dat het een lieve lust was, met een gemak om jaloers op te zijn. Zonder recepten te volgen, zonder af te wegen, zonder overal een halve kilo boter op te gooien.

**Waarom hij vertrok, dat weet ik dus niet.
Maar hij is uiteindelijk wel ergens geraakt.**

En dan was er Diane.

Mijn moeder. Geboren in 1948, de babyboomgeneratie. Kleuterjuf. Dochter van Christiane en Albert, café De Zwarte Koe, Taxi Albert, het Wetteren van toen. Een jonge vrouw die deed wat jonge vrouwen in het Vlaanderen van die jaren geacht werden te doen: werken, trouwen, een kind krijgen. In die volgorde, zonder veel vragen, zonder veel na te denken over wat haar écht gelukkig zou maken. Het keurslijf stond klaar nog voor zij erin moest, half opgedrongen door het Vlaanderen van de jaren zestig. Mijn moeder deed dus wat van haar verwacht werd. Of ze gelukkig was? Ik weet het niet. Alweer een gat. Ik kan het haar nog vragen, maar ik durf het niet. Angst voor de antwoorden en het openrijten van een verleden dat zij het liefst van al gewoon vergeet.

In 1970 was ze getrouwd met een Vlaamse man en had ze een dochter.

Het plaatje was compleet. De onderwijzeres, de echtgenoot, het kind. Zo hoorde het. Zo zou het blijven.

Ik probeer me dat leven soms voor te stellen, het leven dat mijn moeder zou hebben geleid als dat plaatje intact was gebleven. Een keurig Vlaams bestaan, zo voorspelbaar als maar kon zijn: de school, de zondagen, de kermis, de communiefeesten. Geen mens die ooit over haar zou hebben gefluisterd. Ze zou verdwijnen in de massa. Een gezin zoals er zoveel zijn. Onopvallend. Doorsnee. Gewoon.

En dan zou ik niet bestaan. Mijn zussen niet. Raoudha niet.

Het is een duizelingwekkende gedachte: alles wat ik ben, hangt aan één beslissing van een jonge vrouw in de vroege jaren zeventig. Eén moment van moed, of roekeloosheid, zo je wil. De grens tussen die twee is achteraf altijd makkelijker te trekken dan op het moment zelf.

Tot Kamel Bahri haar leven binnenstormde.

Hoe ze elkaar hebben ontmoet, weet ik niet zeker. Ook dat heeft niemand me ooit verteld.

In mijn hoofd is het een café, op een weekendavond. In mijn hoofd hangt er rook en klinkt er muziek en staat hij ergens aan de toog, die jonge Tunesiër met zijn bruine krullen, zijn gespierde lijf en zijn mooie tanden. In mijn hoofd kijkt zij net iets te lang. Ik heb die scène zo vaak gedraaid in mijn verbeelding dat ze bijna als een herinnering aanvoelt. Maar het is geen herinnering. Het is een film die ik zelf heb gemonteerd uit ontbrekend materiaal.

Wat ik wel weet, of toch durf te vermoeden, is dat ze als een blok viel. En zij niet alleen. Die eerste generatie Maghrebijnse jongens

26 die aankwam in de Vlaamse gemeenten, dat moet wat geweest zijn. Die zuiderse mannen, tussen de klei, tussen de grijze gevels en de grijzere zondagen. Heel wat vrouwenharten zullen harder zijn beginnen te kloppen. Ook dat van mijn moeder.

En toen stormde het. Zo hard dat ze er haar huwelijk voor opblies.

Ik schrijf die zin en besef hoe gewoon hij vandaag klinkt. Een vrouw die kiest voor haar eigen geluk, vandaag de dag een tegeltjeswijsheid. Maar toen, begin jaren zeventig? Een getrouwde vrouw, een onderwijzeres nog wel, met een dochter en een echtgenoot en een keurig leven, die dat allemaal aan diggelen slaat? Die gaat scheiden, weg van de platgetreden paden, om zelf te bepalen hoe haar toekomst eruitziet?

Ik kan me niet voorstellen welke moed dat heeft gekost. Welke energie. Hoeveel blikken, hoeveel gefluister, hoeveel dichtgeslagen deuren.

En dan was er nog dat andere. Het voorwerp van haar liefde was niet zomaar een andere man. Het was een vreemde. Letterlijk, in de ogen van velen: een vréemde. Een bruine man. Hoe kon ze het in haar hoofd halen? De juffrouw met het voorbeeldige leven, voor een avontuur met een migrant?

Ik heb het haar nooit gevraagd. Hoe open mijn boek ook is, het hare is gesloten, en dat van mijn vader was het ook. Praten over gevoelens en emoties, dat was en is ons ding niet. Het verleden is bij ons vooral: het verleden.

Maar soms, als ik naar haar kijk, probeer ik die jonge vrouw van toen te zien. De vrouw die alles op het spel zette. En ik denk: wat er ook van dat huwelijk geworden is, die keuze, die sprong, dat

lef. Daar komt mijn koppigheid vandaan. Dat zit ook in mijn en ons bloed.

Ze kwam ermee thuis, met haar vreemdeling. En hoe dat onthaald werd, heeft ze me maar in stukjes en beetjes verteld.

Net dat zwijgen zegt genoeg, denk ik. Op gejuich is het alvast niet onthaald.

Je moet het bekijken in de tijdsgeest. Alles aan mijn vader was vreemd voor de mensen hier. Hoe hij eruitzag. Hoe hij sprak. Wat hij at. Wat hij dacht. Hij leefde en dacht in een andere taal dan mijn moeder, in elke betekenis van dat woord. Voor de gemeenschap waarin hij belandde, was dat bevreemdend, in alle opzichten.

Maar vergis je niet: omgekeerd was het net hetzelfde.

Want mijn vader ging met een blanke, Europese, gescheiden vrouw terug naar Tunesië. Naar zijn familie. De schok daar was minstens even groot. Het zou lang duren voor mijn moeder als gelijke werd bekeken aan die kant van de wereld. Voor sommige van mijn ooms en tantes is dat nooit helemaal gelukt. Net zoals sommige mensen hier bleven ook zij vastzitten in vastgeroeste denkpatronen, verwachtingen, ideaalbeelden.

Twee families, twee continenten, dezelfde reflex.

Dat is misschien wel de bitterste ontdekking van dit hele verhaal: bekrompenheid heeft geen vaderland. Ze gedijt overal even goed, in de klei van Vlaanderen en in het zand van de Sahel.

En die ideeën straalden af op ons. De kinderen. Want wij waren het product van dat vreemde huwelijk. Die bizarre mix met die donkere en toch lichte huid, die donkere en toch ook lichte ogen.

28 Dat vlekkeloze Nederlands, dat hakkende Frans, dat kleine mondje Arabisch. Wij waren het levende bewijs van iets wat volgens beide kanten eigenlijk niet had gemoeten.

Daar was geen ontsnappen aan. Aan beide kanten vroeg het energie en inspanning om naar ons te kijken als normaal. Als evenwaardig. Als goed genoeg.

Ik heb het als kind gevoeld op familiefeesten, aan beide kanten. Dat wij *nét* iets meer bekeken werden. Dat er *nét* iets harder werd gelet op wat wij deden, hoe wij spraken, hoe wij aten. De kinderen van Kamel en Diane, daar keek men naar zoals men naar een experiment kijkt: benieuwd naar de uitkomst, klaar om te zeggen dat men het altijd al had geweten. Welke kant het ook uitging.

Kind van nergens, het begon niet bij mij. Het begon bij een huwelijk dat aan beide kanten van de wereld te vreemd was om zomaar te mogen bestaan. Ik heb het niet uitgevonden.

Ik ben erin geboren.
Van dat huwelijk hing er vroeger één foto in onze woonkamer.
Eén.

Mijn vader draagt er een strak grijs pak op. Met een lichte streep, zo herinner ik het me toch. Hij glimlacht zijn witte tanden bloot, zijn weelderige haarbos voor één keer in een vaster kapsel gedwongen. Eén hand op de rug, als een man die weet dat er naar hem gekeken wordt en die dat prima vindt.

Een grijs pak met een streep.
Op zijn huwelijk.

De man begon zijn huwelijk in hetzelfde soort pak als waarin hij daarnet opgebaard lag in het rouwcentrum. Of toch in mijn

herinnering. Ik durf er niet op te zweren; herinneringen zijn geen archieven, en die foto bestaat alleen nog in mijn hoofd. Maar als het klopt, dan heeft mijn vader zich aan het begin en aan het einde van zijn Belgische leven in hetzelfde soort kostuum gestoken. Eén keer om erbij te komen. Eén keer om afscheid te nemen. Veertig jaar integratie tussen twee strepen stof, godbetert.

En mijn moeder, naast hem: niet in een wit kleed. Waarom zou ze? Niet hypocriet doen, Diane: je had al een kind, je was al eens getrouwd, dus een wit kleed hoefde niet. Zo ging dat toen: de tweede keer trouwde je in gedempte kleuren, alsof je iets goed te maken had.

Zij draagt een beige trenchcoat. Een sjaltje rond de hals. Lipstick, tanden bloot, haar naar achteren, half krullend, of niet? Dat weet ik niet meer. De foto vervaagt terwijl ik ernaar probeer te kijken.

Het is het enige beeld dat ik heb van hun huwelijk. Er zijn geen andere foto's. Er is nooit over gesproken. Geen verhalen over de dag zelf, geen anekdotes over wie er was en wie niet, geen menu, geen muziek. Eén foto, en zelfs die bestaat alleen nog in mijn geheugen.

Waar is hij naartoe, die foto? Ik weet het niet. Ik heb hem lange tijd bewaard, na de scheiding van mijn ouders. Hij stond bij mij op de kast. Maar net zoals mijn herinnering aan het beeld nu vervaagd is, weet ik ook niet meer waar die foto uiteindelijk geëindigd is.

Ik zou er veel voor geven om die foto nog eens vast te houden. Niet uit nostalgie, uit journalistieke noodzaak, bijna. Ik zou hem willen bestuderen zoals ik een document bestudeer: klopt de streep in het pak? Krulde haar haar? Hoe keken ze, naar de camera, of naar elkaar? Was er ergens, in een ooghoek, in een mondhoek, bewijs van de vonk?

30 De foto is weg. Het bewijs is weg. Alleen het trouwboekje is gebleven; de administratie heeft het gehaald van de romantiek. Als dat geen samenvatting van hun huwelijk is, weet ik het ook niet meer.

Was het een huwelijk uit liefde? Of uit noodzaak?

Ik moet ook die vraag durven te stellen, hoe ongemakkelijk ze ook is.

Want mijn vader was illegaal in dit land. Hij had al verschillende keren een bevel gekregen om het grondgebied te verlaten. Ook in die tijd werd zo'n bevel blijkbaar meestal genegeerd door wie het kreeg. Maar een zwaard boven je hoofd blijft een zwaard, ook als het traag valt. En een huwelijk kon hem hier houden.

'Bevel om het grondgebied te verlaten.' Ik lees die woorden tegenwoordig vaak voor in het journaal. Het is vaktal geworden, dossiertaal, de taal van cijfers en beleid. En elke keer dat die woorden op mijn autocue verschijnen, is er een fractie van een seconde waarin ik denk: mijn vader. Mijn vader heeft zo'n papier in zijn handen gehouden. Meerdere keren. De man wiens zoon nu het nieuws voorleest, stond ooit op een lijst om dit land uit te worden gezet. Als dat bevel ooit was uitgevoerd, zou iemand anders vanavond het journaal lezen.

Dus: liefde of papieren?

Ik weet het niet. Ik durf het niet meer te vragen en ik kan het niet meer vragen. Hij is er niet meer. En mijn moeders boek is lang gesloten geweest. Ik weet niet of ik de moed heb om nu, na alles, een willekeurig hoofdstuk open te slaan en haar te confronteren met haar eigen verleden. Sommige dingen laat je beter rusten. Of dat maak ik mezelf wijs; het verschil tussen respect en lafheid is soms een kwestie van perspectief.

Maar dit geloof ik, en dat mag hier zwart op wit staan: het een sluit het ander niet uit. Het kan liefde geweest zijn én noodzaak. De meeste grote beslissingen in een mensenleven zijn geen zui-vere dingen; ze zijn een mix, net als de kinderen die eruit voortkomen. Misschien trouwde ze uit liefde met een man die ook papieren nodig had. Misschien trouwde hij uit noodzaak met een vrouw die hij ook graag zag. Ik zal het nooit weten.

Ik weet alleen wat het opleverde. Vier kinderen erbij. Een gezin. Een trouwboekje waarin wij allemaal staan.

En ik weiger te geloven dat dat allemaal uit 'moeten' is voortgekomen. Er moet een vonk geweest zijn. Vuur. Dat kan niet anders. Dat mag niet anders, omdat ik niet wil aanvaarden dat mijn aanwezigheid op deze wereld het resultaat is van moeten en niet van willen.

Noem het geloof. Ieder mens heeft een dosis geloof nodig.

En eerlijk gezegd: er is bewijs. Indirect bewijs, zoals dat heet in mijn vak. Want wie trouwt er nu voor de papieren en blijft dan dertig jaar? Wie krijgt er vier kinderen uit noodzaak? Wie wacht met vertrekken tot het laatste kind de deur uit is, als er nooit iets is geweest om op te wachten? Nee, er is iets geweest. Het is alleen ergens onderweg gestorven, stilletjes, zoals de foto van de muur verdween.

Eind jaren zeventig trokken mijn ouders naar Duitsland.

Mijn moeder zou er lesgeven aan de kinderen van Belgische militairen die daar in die periode nog gestationeerd waren. Ik heb nooit geweten wat de echte beweegredenen waren voor die